

Lányi Sarolta

szerző: [Tóth Árpád](#)

Nyugat 1922. 11. szám · / · FIGYELŐ

Lányi Sarolta legelső versei a Nyugatban jelentek meg. Emlékszem a szenzációra, melyet ezek a költemények a folyóirat munkatársai között keltettek, akik a szerkesztőségben már a kéziratot is olvashatták. Ki lehet ez a finom betűket rovó fiatal lány, aki olyan meglepően friss hangot tudott megütni az új magyar líra akkor pedig már nagyon sokhangú, nagyon gazdag dalnokversenyében? Az egyik vers egy levélről szólt, egy levélről, melyet a költemény írója várva vár valakitől. A legvégletesebb pátoz lendületétől a leggyermekibb báj közvetlenségéig csapongott az a néhány strófa: ravatalos, sötét pompával kezdődött s hímporos finomságú, szinte csak odalehelt szavakban folytatódott, hogy végül furcsa, búsan is vidám szökkenéssel szárnyaljon az utolsó felkiáltójelig.

Mi tette olyan varázslatosan új hatásúvá Lányi Sarolta megjelenését a huszadik század eleji magyar lírában? Talán az, hogy nő volt s a női léleknek adott új, adekvát kifejeződést a férfiak koncertjében? Mindenesetre ez is. Azonban nem szabad elfelejtenünk, hogy nőköltőink mások is voltak s a fájó idegek tépett zenéjű hárfáján játszó Kaffka Margit, vagy a kábító, virágorzót sodró, tavaszi szélzúgására emlékeztető Lesznai Anna-féle versek talán közelebbről álltak a kor lelkéhez, mint ez a nagyon fiatal, érzelmi komplikáltságokat alig mutató leány. S azt is emlékünkből kell idéznünk, hogy az egész új lírai mozgalomnak volt valami egyetemesen nőies lágyságú jellege, amelynek nem volt szüksége arra, hogy fiatal költőnők gazdagítsák feminin vonásokkal. Magának a zord keménységű és férfiasságú Adynak is sok halk és asszonyosan könnyes verse íródott akkoriban, köztük a két legismertebb ilyen: a «Három őszi könnycsepp» és a «Halál rokona».

Valóban, Lányi Sarolta fellépésének jelentőségét nem költészetének feminin vonásaiban kell keresnünk, sőt szorosabb elemzéssel szinte ahhoz az eredményhez jutnánk, hogy a kiélezetten feminin elemek kezelésében inkább más, még pedig férfiköltők hatása alatt áll. Első kötetének nem egy versében Kosztolányi-nyomokat vélünk felismerni: a Kosztolányival egyazon városból induló Lányi Sarolta nem vonhatta ki magát a «Négy fal között» költőjének szuggesztivitása alól.

Azonban volt a Lányi Sarolta költészetének egy olyan vonása, mely szinte egyedülálló módon jelentkezett a Nyugat körül csoportosuló gárdában. Ezt a vonást persze színezte az a körülmény, hogy éppen egy fiatal, alig serdülő leány verseiben tűnt fel s ennyiben fontos a Lányi Sarolta költőnői mivolta. Ez a vonás: a teljes versírói póztalanság, vagy egészen szürke és ismert szóval fejezve ki, a lírai közvetlenség. Verseik méltatásánál gyakran szokták ezzel a szóval jellemezni a költőket s így azt lehetne hinni, hogy a közvetlenség nem is olyan jelentős és különös valami. Holott a legkritikább értékek közül való. Próbáljuk pontosabban körülírni: mi is ez a lírai közvetlenség? A szót, sajnos, meglehetősen lejáratták. Széltében használták a kedélyességnek, a hányavetiségnek, vagy másrészt az ügyetlenségnek és pongyolaságnak különböző rímes megszólalásaira, melyek főleg a poetae minorum gentium műveiben jelentkeznek. Holott egészen másról van itt szó, nem holmi vérszegénységnek és sivárságnak a kidicséréséről.

A lírai érzésközlésben a legrégebbi idők óta hagyományossá vált bizonyos ünnepélyesség. Egyrészt a formák megkötöttsége, másrészt annak a szem előtt tartása, vagy akár tudat alatt érvényesülő érzése, hogy a költő közönség számára ír, bizonyos módosulást, eltolódást vont maga után a költői mondanivalók közlésében. Mint ahogy a szónokok feljebb emelik a hangjukat, ha nagyközönség előtt beszélnek, a lírai költők is rászoktak a hang zengőbb használatára, a retorikai eszközök segítségével hívására. A francia költészetben például a XIX. század második feléig szinte teljesen ismeretlen a koturnustalan, közvetlen lírai érzésközlés. És a magyar költészet történetéből tudjuk, hogy mily korszakalkotó, minden addigi hagyományt felforgató volt Petőfi Sándor fellépése, aki a lírai közvetlenség legnagyobb alakja irodalmunkban.

Nos, a Nyugat költői megújítást hozó évtizedében éppen a lírai közvetlenséget, a póznélküliséget áhítoztuk a legjobban és csaknem a legreménytelenebbül. A költői megszólalásnak azt a módját, mely az író lelkét minden akadályozó válaszfal nélkül tegye hozzáférhetővé az olvasó számára. Olyan versekről álmodtunk, amelyek formailag tökéletesek, tartalmilag a legmindent-elmondóbbak legyenek s mégse érződjék rajtuk sem a formai megkötöttségnek, sem a szenvedő kirakatba helyezetségeknek semmi nyoma. Nehéz feladat volt s eleinte a legkitűnőbb, legnagyobb tehetségeknek sem mindig sikerült. A komplikált modern érzésvilág, az individuális gondolatáramlatok ezer és ezerféle bonyodalma gyakran sodorta költőinket a modorosság és affektáltság útvesztőibe. Kerültük a retorika ócska műszárait, de megbotlottunk a másik véglet apró göröngyeiben. A sok iskolavariáns, a mindenféle neo-szimbolizmusok és neo-impresszionizmusok voltaképpen mind annak az egyvalaminek a verejtékes elérésére törekedtek, amit egyszerű, régi szóval költői közvetlenségnek szokás nevezni s amely a legnehezebben elérhető lírai értékek közé tartozik.

És Lányi Sarolta ezt hozta magával már pályafutása legelső állomására. Nem azt jelenti ez a megállapítás, hogy ez a tulajdonság az ő költészetének egyetlen jellemző vonása, melynek hangsúlyozásával mindent kimerítettünk. Azonban jelentőségét főképpen itt kell keresnünk: ez a fiatal leány tanította meg az új generációt a keresetlenül is színes és meleg lírai beszédre. Az a férfiköltő, aki ő előtte és mellette legméltóbb képviselője a lírai póztalanságnak modern költészetünkben, Gellért Oszkár, a maga keményebb kötésű és merev zenéjű, sokszor erősen logikus konstrukciójú verseivel nem tudott oly behízelgő és gyorsan megnyerő hatást elérni. A Gellért nemesen díszítéstelen strófaiból mindig kiérzik bizonyos szuverén fölény, sőt megvetés a lírai tükörben-tetszelgések és drapéria-rendeztetések ellen, ami olykor hidegen és túlságos józansággal hat a közönségre, hiszen az olvasó akárhányszor szereti, hogy könnyeit és részvétét kiravaszkodják a költők. Lányi Sarolta póztalansága nem ilyen puritánul tudatos. Az ő közvetlenségében éppen az a megejtően varázslatos, hogy bátor, ösztönszerű bravúrral él mindazokkal az eszközökkel, melyektől mások, mint a régi, retorikus iskola rekvizitumaitól húzódoznak: pátoszt és olykor melodramatikus megoldásokat használ, de pillanatra sem lendül túl a természetesség korlátain s nem zuhan olcsó közhelyek vermeibe. Valami csodálatosan tiszta, ezüstös hangja van költészetének, amelyben alázat és igénytelenség cseng, valami nagy, reszkető odaadás a szép és örök dolgok iránt. Egyik versében maga is ezüst pataknak mondja költészetét s keresve sem találhatunk szebb metaforát jellemzésül. Ez az ezüst patak immár tíz éve teszi zengőbbé muzsikáló hullámaival a magyar Parnasszust, tükrében tíz esztendő sok vidámsága és még több szomorúsága fürdette parti virágait, kék egét, anda holdsugarát és

tragikus felhőjárását, titkos mélyekből oldott arany csillog vizében s a könnyek sóskútjai is táplálják; gazdag és áldott patak, mely nem múló folyamra növekedve tart a halhatatlanság nagy és örök tengere felé. Meghatva köszöntjük ma ezt a csodálatos, üde természetességű dalpatakot, hálásan a jótéteményért, hogy kedves hullámai annyi csöndes és feledhetetlen órán adtak enyhületet és felfrissülést a föléje hajló fáradt és borús homlokoknak.

(Felolvastam Lányi Sarolta szerzői estjén.)

<https://epa.oszk.hu/00000/00022/00318/09659.htm>